

**MUZEY DO'STLARI ASSOTSATISYASI VA MUZEY DO'STLARI
KLUBINING STRATEGIK MAQSADLARI VA TAMOYILLARI**

Nizomov G'iyosjon Jozil o'g'li

Kamoliddin Behzod nomidagi Milliy rassomlik va dizayn instituti

San'atshunoslik va muzeyshunoslik fakulteti Muzeyshunoslik,

tarixiy-madaniy ob'ektlarni konservatsiya qilish, ta'mirlash

va saqlash 1-kurs magistranti

Annotatsiya. Muzey ishi va madaniy himoya " o'quv qo'llanmasi talabalar va o'qituvchilarni muzeyshunoslikning eng muhim jihatlarini ko'rib chiqishga yo'naltiradi: muzeyshunoslikning nazariy asoslari, muzey ishi metodikasi, tarix jahon muzeylari, muzeyni ijtimoiy-madaniy institut sifatida shakllantirish va rivojlantirish, ijtimoiy funktsiyalarni o'rganish, muzeylarning ilmiy tadqiqot faoliyati, fond masalalari, ekspozitsiya va madaniy-ma'rifiy faoliyat, menejment va marketing. Bugungi kunda ham muhim ahamiyatga ega tarixiy-madaniy ob'ektlarni asrash bo'yicha ishlanmadi. Qo'llanma O'zbekiston va butun jahon yodgorliklarni muhofaza qilish tarixiga katta e'tibor beradi, merosni saqlab qolish uchun tizimli ishlarni zamonaviy tushunish imkonini beradi.

Muzeylar va muzey fondi faoliyatini huquqiy ta'minlash, shuningdek, tarixiy-madaniy meros ob'ektlarini muhofaza qilish masalalari. Ilovada tegishli qonunlar mavjud¹.

"Muзей do'stlari assotsiatsiyasi va muзей do'stlari klubining 2030 yilgacha bo'lgan davrda rivojlantirish strategiyasi" (bundan buyon matnda-strategiya) xalqlarining ma'naviy-axloqiy va madaniy qadriyatlarini asosida fuqarolikni mustahkamlash uchun muzeylarining salohiyatidan maksimal darajada samarali foydalanish uchun strategik maqsadga erishishga, shuningdek, har bir fuqaroning bilim, axborot, madaniy qadriyatlarga, madaniy hayotda ishtirok etishga, madaniyat tashkilotlaridan foydalanishga bo'lgan qiziqishini oshirishga qaratilgan strategiya.

Strategiya davlat madaniy siyosatining asoslaridan kelib chiqadigan quyidagi printsiplarga asoslanadi va muzeyning tabiatida xalqni tashkil etuvchi qadriyatlar tizimini saqlaydigan va efirga uzatuvchi xalqning tarixiy xotirasini saqlab qolish instituti sifatida:

a) madaniy siyosat davlatning ichki siyosatining mustaqil yo'nalishi ekanligini tushunish va madaniy faoliyat sub'ektlari, shu jumladan madaniyat muassasalari huquqiy tartibga solishda hisobga olinishi kerak bo'lgan aniq xususiyatlarga ega;

¹ Министерство образования и науки государственное бюджетное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Иркутский государственный университет» ИСТОРИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ
А. В. Ануфриев В. П. Шахеров С. Л. Шахерова
МУЗЕЙНОЕ ДЕЛО И ОХРАНА КУЛЬТУРНЫХ ЦЕННОСТЕЙ

b) davlat va shahar muzeylari faoliyatining me'yoriy, moliyaviy, moddiy sharoitlarini o'z vaqtida va to'liq ta'minlash bo'yicha davlat ijro etuvchi organlari va mahalliy o'zini o'zi boshqarish organlarining vazifalarini so'zsiz bajarish;

c) Muzey do'stlari assotsiatsiyasi va muzey do'stlari klubining faoliyatini baholashda sifat mezonlarining ustuvorligi;

g) kollektor, ilmiy, ekspozitsiya, ko'rgazma, publitsistik va ma'rifiy faoliyatni amalga oshirishda muzeylarning mustaqilligi;

e) Muзей do'stlari assotsiatsiyasi va muzey do'stlari klubining to'plamlari va yig'ilmalrini bo'linmasligi.

Muzey do'stlari assotsiatsiyasi va muzey do'stlari klubining faoliyatini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari va strategiyaning maqsadlariga erishish uchun muzeylar faoliyatining quyidagi ustuvor yo'nalishlarini qo'llab-quvvatlash ko'zda tutilgan:

muzeylar tashkiliy-huquqiy maqomining xususiyatlarini normativ-huquqiy mustahkamlash;

muзей tarmog'ini mamlakatning yagona madaniy makonining asoslari sifatida saqlash va rivojlantirish;

muзей kolleksiyalarini to'ldirish, zamonaviy tarixiy jarayonni samarali muзей hujjatlari bilan ta'minlash;

muзей ashyolarini o'rganish, muзей mavzusiga mos keladigan ilmiy-tadqiqot faoliyati, muзей faoliyatini ta'minlash uchun ilmiy-tadqiqot va konstruktorlik ishlanmalari;

muзей ashyolarini ilmiy tiklash va konservatsiya qilish, muзей va muзей-qo'riqxonalar tarkibiga kiruvchi madaniy meros obyektlari va tarixiy-madaniy hududlarni muhofaza qilish, saqlash, tiklash;

muzeylarning zamonaviy moddiy-texnika va texnologik bazasini yaratish;

muzeylarning ekspozitsion, ko'rgazma, ta'lim va ma'rifiy faoliyatini jamiyat va shaxsning tarixiy xotirasini shakllantirish uchun asos bo'lib xizmat qiladigan shakllarda rivojlantirish;

Muzey do'stlari assotsiatsiyasi va muzey do'stlari klubining jahon madaniy makoniga, uning ajralmas va mustaqil qismi sifatida yanada integratsiyalashuvi, muzeylarining xalqaro aloqalari va nufuzini mustahkamlash, mamlakatning chet eldagi madaniy merosini ommalashtirish².

Muzey do'stlari assotsiatsiyasi va muzey do'stlari klubining strategik vazifalari

" Muзей do'stlari assotsiatsiyasi va muzey do'stlari klubining tashkiliy-huquqiy maqomining xususiyatlarini normativ-huquqiy mustahkamlash" yo'nalishi bo'yicha amalga oshiriladi:

² Мастеница Е.Н. Музейный мир в XXI веке: векторы развития // Труды Санкт-Петербургского гос. ин-та культуры. 2015. Т. 212. С. 19–26.

- Muzey do'stlari assotsiatsiyasi va muzey do'stlari klubining davlat va shahar muzeylari mulkdor tomonidan madaniy boyliklarni yaratish, tarqatish, saqlash, rivojlantirish va ommalashtirish va jamoat madaniy mollarini ta'minlash maqsadida tashkil etilganligini nazarda tutuvchi qonun hujjatlariga o'zgartishlar kiritish;

- Muzey do'stlari assotsiatsiyasi va muzey do'stlari klubining davlat (shahar) xizmatlarining va mintaqaviy ro'yxatlaridan muzeylar faoliyatini istisno qilish, xizmat ko'rsatish sifatini mustaqil baholash, mehnatni tartibga solish, yagona professional standartlar;

- Muzey do'stlari assotsiatsiyasi va muzey do'stlari klubi uchun davlat va kommunal ehtiyojlarni ta'minlash uchun tovarlar, ishlar, xizmatlarni xarid qilish sohasida shartnoma tizimi to'g'risidagi qonun hujjatlari faqat umumiy iqtisodiy faoliyat, muzey ob'ektlarini kapital ta'mirlash va qurish bilan bog'liq etkazib berish bilan cheklanishi;

professional muzey faoliyatining turli yo'nalishlari bo'yicha muzeylar uchun davlat va shahar vazifalarini tabaqalashtirilgan shakllantirishga o'tish. Ushbu sohalarda davlat topshiriqlarini bajarish uchun subsidiyalar miqdori muzeyning professional vazifalarini bajarishi uchun etarli bo'lishi kerak va ularni ajratish majburiy bo'lishi va davlat va shahar kafolatlari bilan Qonunchilik darajasida ta'minlanishi kerak. Ushbu subsidiyalar mablag'larini daromad keltiradigan faoliyatdan olingan mablag'lar bilan almashtirish taqiqlanadi;

- Muzey do'stlari assotsiatsiyasi va muzey do'stlari klubining Ittifoqi va ilmiy tashkilotlar tomonidan jalb etilgan muzeylar faoliyatini sifatli baholash tizimi mezonlarini ishlab chiqish, 2020 yildan boshlab unga o'tish.

" Muzey do'stlari assotsiatsiyasi va muzey do'stlari klubining tarmog'ini saqlash va rivojlantirish" yo'nalishi bo'yicha:

- davlat va shahar muzeylarini tugatish taqiqlarini joriy etish, sud qarori bilan tugatilish hollari bundan mustasno, shuningdek muzeylarni tashkilotlarga, muzeylarga qo'shilish yo'li bilan qayta tashkil etish;

- muzeylar faoliyati bilan bog'liq barcha darajadagi hokimiyat va qarorlarni qabul qilishda tashkil etilgan muzey jamoasining majburiy ishtirokini ta'minlash;

- muzey rahbari bilan kamida 5 yil muddatga mehnat shartnomalari tuzishni nazarda tutuvchi muzeylar rahbariyatining barqarorligi kafolatlarini ta'minlash;

- Muzey do'stlari assotsiatsiyasi va muzey do'stlari klubining tegishli sub'ektlari ma'muriyatlari va mamlakatning eng yirik muzeylari o'rtasida to'g'ridan-to'g'ri bitimlar asosida hududlarida sun'iy yo'ldosh muzeylari va mamlakatning eng yirik muzeylari tizimini yaratish dasturini amalga oshirish;

Madaniy-ma'rifiy va muzey majmualarini tashkil etish bo'yicha dasturni amalga oshiradigan hududlar va shaharlarni tanlashda, shuningdek, ularning muzey tarkibiy qismini loyihalashda tegishli mintaqa (shahar) mavjud muzeylari faoliyati uchun shart-

sharoitlarni yaxshilash zarur. Bunday muzey do'stlari assotsiatsiyasi va muzey do'stlari klubi komplekslarning rejalashtirilgan joylari va ularning muzey tarkibiy qismining tabiati qaror qabul qilinishidan oldin muzeylar Ittifoqining majburiy ekspertizasidan o'tishi kerak³.

-davlat, diniy va boshqa tashkilotlarning muzey va muzey-qo'riqxonalar tomonidan egallab turgan ko'chmas mulk ob'ektlarini, shuningdek, muzey fondining davlat qismini tashkil etuvchi muzey ashyolarini o'tkazish to'g'risidagi so'rovlarini ko'rib chiqish va qaror qabul qilishning maxsus tartibini belgilash.

" Muzey do'stlari assotsiatsiyasi va muzey do'stlari klubining yig'ilishlarini to'ldirish, zamonaviy tarixiy jarayonni samarali muzey hujjatlari bilan ta'minlash" yo'nalishi bo'yicha quyidagi vazifalarni hal etish zarur:

- 2025 dan boshlab Muzey do'stlari assotsiatsiyasi va muzey do'stlari klubining fondini to'ldirish bo'yicha dasturni ishlab chiqish va amalga oshirish, to'liq muzey kolleksiyalarini ta'minlash uchun asarlar va asarlar sotib olish, an'anaviy xalq san'ati va hunarmandchiligining zamonaviy rassomlari va buyumlari asarlarini sotib olish, doimiy ravishda arxeologik, etnografik, o'lkashunoslik va boshqa tadqiqot ekspeditsiyalari muzeylari;

- metodik va me'yoriy bazani, shuningdek, raqamli madaniy merosni saqlash tizimini ishlab chiqish, muzeylarda saqlash va namoyish etish uchun texnik shart-sharoitlarni yaratish;

- arxeologik qazishmalarning navbatdagi bosqichi yakunlari bo'yicha kelib tushayotgan arxeologik materiallarni muzeyda hisobga olishning alohida tartibini ishlab chiqish va normativ jihatdan mustahkamlash, bunday materiallarni saqlash va o'rganish bo'yicha ixtisoslashtirilgan markazlarni tashkil etish, saqlash xarajatlarini byudjet bilan moliyalashtirish, hisobga olish, xavfsizlikni ta'minlash va arxeologik materiallarni o'rganish majburiyati.

" Muzey do'stlari assotsiatsiyasi va muzey do'stlari klubi ashyolarini o'rganish, muzey mavzusiga mos ilmiy-tadqiqot faoliyati, muzey faoliyatini ta'minlash uchun ilmiy-tadqiqot va konstruktorlik ishlanmalari" yo'nalishi bo'yicha quyidagi vazifalar hal etilmoqda:

- doimiy Muzey do'stlari assotsiatsiyasi va muzey do'stlari klubi tomonidan qo'llab-quvvatlashni talab qiluvchi muzeyning ajralmas va muhim vazifasi sifatida ilmiy va tadqiqot faoliyatining me'yoriy darajasida va boshqaruv amaliyotida tan olinishi;

- muzeylarning ilmiy-tadqiqot faoliyatini malakali ilmiy kadrlar bilan ta'minlash, yosh olimlarning muzey faniga ularning mehnatiga to'laqonli haq to'lash, ilmiy darajalarga qo'shimcha to'lovlar hisobiga oqimini rag'batlantirish;

³ Цит. по: Куклинова И.А. Понятие «наследия» в системе научных взглядов представителей новой музеологии // Вестн. Томск. гос. ун-та. Культурология и искусствоведение. 2014. № 1 (13). С. 71–75.

- bunday nashrlarni Muzey do'stlari assotsiatsiyasi va muzey do'stlari klubining ro'yxatiga kiritgan holda ilmiy muzey davriyligini yaratish va qo'llab-quvvatlash;

- yetakchi muzey muassasalariga butun ilmiy markazlari maqomini berish, oliy malakali va oliy o'quv yurtidan keyingi kasb-hunar ta'limi, muzeylar xodimlarini qayta tayyorlash va malakasini oshirish, shtirish, buning uchun zarur maslahat kollegial organlarini shakllantirish huquqiga ega;

ilmiy-tadqiqot ishlanmalari milliy dasturini ishlab chiqish va amalga oshirish, shu jumladan manfaatdor vazirliklar va idoralarning tegishli ishlanmalari doirasida muzeylar manfaatlari yo'lida, muzey ashyolarini hisobga olish, saqlash, xavfsizlikni ta'minlash, o'rganish, saqlash, tiklash va taqdim etish sifatini oshirish uchun eng yangi texnologiyalardan foydalanish, arxeologik tadqiqotlar o'tkazish, madaniy meros ob'ektlarini saqlab qolish⁴.

Muzey ashyolari ilmiy restavratsiya va konservatsiya qilish, muzey va muzey-qo'riqxonalar tarkibiga kiruvchi madaniy meros obyektlari va tarixiy-madaniy hududlarni muhofaza qilish, saqlash, restavratsiya qilish "yo'nalishi bo'yicha Muзей do'stlari assotsiatsiyasi va muzey do'stlari klubining ishlanmalarini amalga oshirish:

-muzey va muzey-qo'riqxonalar tarkibida muzey ashyolari, madaniy meros ob'ektlarini ilmiy restavratsiya qilish dasturini ishlab chiqish va mamlakat miqyosida amalga oshirish;

- restavrator kasbining nufuzini oshirish chora-tadbirlari;

- restavratorlarni majburiy kasbiy attestatsiyadan o'tkazish tizimini rivojlantirish;

" Muзей do'stlari assotsiatsiyasi va muzey do'stlari klubining zamonaviy moddiy-texnika va texnologik bazasini yaratish" yo'nalishi bo'yicha muammolarni hal qilish kerak:

- muzey binolari va inshootlarini qurish va/yoki rekonstruksiya qilish, texnik modernizatsiyalash, shu jumladan muzey ashyolari va muzeylarga tashrif buyuruvchilar uchun zamonaviy xavfsizlik tizimlari bilan jihozlash bo'yicha uzoq muddatli Muзей do'stlari assotsiatsiyasi va muzey do'stlari klubining dasturini amalga oshirish;

- Muзей do'stlari assotsiatsiyasi va muzey do'stlari klubining muzeylar omborlarini rekonstruksiya qilish va modernizatsiya qilish dasturini ishlab chiqish, agar iloji bo'lsa va maqsadga muvofiq bo'lsa, "ochiq saqlash" zonalarini, muzeylar Ittifoqi tomonidan majburiy ekspertiza bilan, 2025 yildan boshlab dasturni amalga oshirish;

- muzeylar faoliyatining boshqa yo'nalishlarini moliyalashtirishni qisqartirish hisobiga ushbu chora-tadbirlarni amalga oshirish imkoniyati bundan mustasno, maxsus ehtiyojga ega bo'lgan shaxslar uchun muzeylar binolari va xonalarining mavjudligini

⁴ См.: Лещенко А. Г. Проблема становления музееведческой терминологии на международном уровне // Музей. 2009.

ta'minlash bo'yicha kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirish.

Kutilgan natijalar "2030 yilgacha bo'lgan davrda muzeylar faoliyatini rivojlantirish strategiyasini" amalga oshirish imkonini beradi: muzey fondining barqaror shakllanishi va samarali saqlanishini ta'minlash;

zamonaviy tarixiy jarayonning keng ko'lamli muzey hujjatlarini taqdim etish;

muзей ilmiy faoliyatini rivojlantirish, ob'ektiv dalillarga asoslangan tarixiy bilimlarni to'plash uchun shart-sharoitlar yaratish;

muзей kasb-hunarlar va restavrator kasbining jamoat nufuzini oshirish, muzeylar ishiga yosh iqtidorli mutaxassislarni jalb etish;

Muзей do'stlari assotsiatsiyasi va muзей do'stlari klubining hududiy muzey qamrovini kengaytirish, fuqarolarining muzey fondiga kirish uchun sharoit yaratish;

Bu natijalarga erishish fuqarolarning tarixiy ongini shakllantirishda, Muзей do'stlari assotsiatsiyasi va muзей do'stlari klubining xalqlarining ma'naviy-axloqiy va madaniy qadriyatlar asosida fuqarolik shaxsini mustahkamlash muzeylari salohiyatini eng samarali foydalanishni ta'minlaydi⁵.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1 Министерство образования и науки государственное бюджетное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Иркутский государственный университет» ИСТОРИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТА. В. Ануфриев В. П. Шахеров С. Л. Шахерова МУЗЕЙНОЕ ДЕЛО И ОХРАНА КУЛЬТУРНЫХ ЦЕННОСТЕЙ

2 Мастеница Е.Н. Музейный мир в XXI веке: векторы развития // Труды Санкт-Петербургского гос. ин-та культуры. 2015. Т. 212. С. 19–26.

3 Цит. по: Куклинова И.А. Понятие «наследия» в системе научных взглядов представителей новой музеологии // Вестн. Томск. гос. ун-та. Культурология и искусствоведение. 2014. № 1 (13). С. 71–75.

4 См.: Лещенко А. Г. Проблема становления музееведческой терминологии на международном уровне // Музей. 2009.

5 С. 42–46. См.: Ривьер Ж.-А. Эволюционное определение экомuzeя // Museum. 1985. № 148. С. 182–184.

⁵ Ривьер Ж.-А. Эволюционное определение экомuzeя // Museum. 1985. № 148. С. 182–184.